

**Ξυλόγλυπτα τέμπλα της Κύπρου της περιόδου της Τουρκοκρατίας (1571-1878):
τα χρονολογημένα και τα κατά προσέγγιση χρονολογούμενα έργα**

Μαρίνα Κυριακίδου

Στόχος της παρούσας εργασίας ήταν ο εντοπισμός, η καταγραφή, η αποτύπωση και η μελέτη (σύγκριση, αξιολόγηση, χρονολόγηση) των «Ξυλόγλυπτων τέμπλων της Κύπρου της περιόδου της Τουρκοκρατίας (1571-1878)», που μέχρι σήμερα δεν έχουν μελετηθεί συστηματικά και στο σύνολό τους από κανένα επιστήμονα προκειμένου για την Κύπρο. Έχουμε εντοπίσει περίπου εκατό ξυλόγλυπτα τέμπλα και επιμέρους τμήματά τους (βημόθυρα, σταυρούς, λυπηρά), που χρονολογούνται από το 16ο αιώνα μέχρι το 1878. Στην πρώτη πεντηκονταετία της τουρκικής κατάκτησης (1571-1620) δεν έχει εντοπιστεί κανένα χρονολογημένο ή έμμεσα χρονολογούμενο ξυλόγλυπτο έργο. Τα τέμπλα του 17ου αιώνα ακολουθούν τη διάρθρωση και τη διακόσμηση των τέμπλων του 16ου, με ορισμένες μικρές διαφορές, ανήκουν κυρίως σε ναούς χωριών και καθολικά μοναστηριών της ορεινής και ημιορεινής Κύπρου και διασώζουν ελάχιστες επιγραφές. Τον 18ο αιώνα και ιδιαίτερα από το δεύτερο μισό, έχουμε εντοπίσει περισσότερα σε αριθμό τέμπλα συγκριτικά με τον προηγούμενο αιώνα. Από τις πολλές επιγραφές, που αναγράφονται στα ξυλόγλυπτα έργα, αντλούμε πληθώρα πληροφοριών σχετικά με τους ζωγράφους, τους ξυλογλύπτες, τους αρχιερείς κ.ά. Τα περισσότερα τέμπλα που κατασκευάζονται κατά τον αιώνα αυτό ακολουθούν πρότυπα του 17ου και ανήκουν βασικά σε ναούς χωριών. Από τα μέσα περίπου του αιώνα εμφανίζεται σε ναούς πόλεων και καθολικά μοναστηριών και ένας καινούργιος τύπος τέμπλου (μπαρόκ), με ταυτόχρονη εμφάνιση και στον ελλαδικό χώρο, με πλούσια, εντυπωσιακή διακόσμηση και συνθετότερη διάρθρωση. Την ίδια περίοδο εντοπίζεται και ένας απλός τύπος τέμπλου, με γραπτή διακόσμηση και χωρίς επιχρύσωση. Η παραγωγή ξυλόγλυπτων τέμπλων συνεχίζεται και κατά τον 19ο αιώνα, με διακοπή τριάντα χρόνων (1821-1851) λόγω της Ελληνικής Επανάστασης, κατά τα οποία κατασκευάζονται μόνο μεμονωμένα τμήματα και όχι ολοκληρωμένα σύνολα. Ένας μικρός αριθμός τέμπλων ακολουθεί τα πρότυπα του 17ου αιώνα, ενώ τα περισσότερα κατασκευάζονται σύμφωνα με το νέο τύπο τέμπλου, που εμφανίστηκε στα μέσα του 18ου αιώνα, με μικρές διαφορές. Ένα τέμπλο έχει εντοπιστεί να ακολουθεί γενικά τον απλό τύπο του 18ου αιώνα. Τα τέμπλα του 19ου αιώνα κοσμούν κυρίως ναούς χωριών και πόλεων, ενώ ελάχιστα καθολικά μοναστηριών.